

AZ A FEKETE FOLT •

1881

Nincsen olyan híres akol, mint a brezinai ahhol...

Bemeszelt fala van, veres födele van, ólomszegekkel a kapuja kiverve. Tulipánvirágok nyílnak a környékén. Magas, százados fák tartanak neki árnyékot s fedik el kényesen: ne lássa minden bolond; csak a karcsú kémény magaslik ki, amint ott pipázik egykedvűen az akol végén, hol a »bacsza« lakik egy fedél alatt a juhaival.

Csak hadd beszélje bátran annak a kéménynek a kavargó füstje, hogy a híres brezinai számadó juhász, Olej Tamás most alkalmasint »méretlen húst« főz otthon a bográcsban, neki ugyan nem árt vele. A vén Mátrától le egészen a »Kopanyica« völgyig ő az egyedüli úr. – Méla furulyaszó egymásnak adja a nótát hetedhét mérföldön:

Olej juhainak
Selyem legelője,
Ezüst a nyakszíja,
Arany a csengője.

És mikor végiglépdél mind az ezer darab a harmattól csillogó gyepen, a nagy kilenc vezérkos legelől, a kisebb bárányok szökdécselve, a jerkék melán, a száz bársony-gyapjas ürü méltóságos komolysággal, ha így együtt van az egész nyáj és a »Merkuj« kutya vígan körülszaladgálja, hogy karikában tartsa, az Olej Tamás szíve olyan nagyra húzik a kevély gyönyörűségtől, mint egy uralkodóé, ha hadi szemlét tart.

Cifra halinás bojtár kíséri a nyáj egyik oldalát, míg a balszárnynon maga a »bacsza« baktat utánuk, gyöngéden tekintve végig kedvencein, miket egytől egyig, színről színre ismer. Még a történetét is tudja valamennyinek.

... Ott az a suta toklyó egyszer eltévedt a harasztosban, befonva magát átszakíthatlan töviságak és iszalagok közé. A Merkuj akadt rá. Becsülettel kiszabadítá onnan, s úgy féldöglötten vonszolta a nyájhoz. Okos kutya az, megérdemli, hogy nem lett belőle – ember. Annak a körbe futó szarvú ürünek meg amott, a fekete jerke mellett, el volt törve harmadéve a hátulsó ballába. Az akolajtóba szorult volt bele. Olej három fadarab közé kényszeríté s addig-addig orvoskodék mellette, hogy most olyan tökéletes és egyforma mind a négy lába, mint a parancsolat.

Az a fogatlan, vén anyajuh, mely most olyan vígan kaparja el lábával a harasztot, hogy alatta jóízűt torkoskodják a titkon nőtt fűben, bezzeg milyen himpellér jószág volt valamikor! – kemény hideg éjjel ellett és idő előtt. Mikor a bacsa éjfél táján benézett az akolba, félig meg volt fagyva. Az anyja maga is beteg volt és nem melengethette párájával: költözőben volt már az akkor... Olej megfogta az idétlen báránykát és bevitte a szobába, de bizony ott is hideg volt, odafektette hát kísérletképpen a kis Anika ágyába a meleg párnák közé. Úgy aludt ott a gyermek és a bárány, nem tudva egymásról semmit. Reggel, mikor felébredtek, a gyermek mosolygott a fölelevenedett állatnak, az meg a farkát rázogatta. Mind a kettő örült. És sem a mosolygó gyermeknek, sem a víg báránynak nem volt már édesanyja.

Az Anikáé is akkor halt meg, mikor Anika született. Az Isten úgy intézkedett Olej Tamással, hogy e gyermekért elvitte cserébe a feleségét, mert a jó Isten is csak ritkán ad ingyen valamit. Bizony szomorú csere volt eleinte, de belenyugodott, mert a brezinai bacsa olyan ember, aki ösmeri a »mórest«.

Az Úr akarta így. Három ura közül a legnagyobbik az Isten, kibe nem lehet belekötni, kinek szabad a keze és beéri az egész világot; úgy üt vele, amint akarja; ha fájó is az ütés nyoma, türelem annak az orvossága.

Urának tiszteli Olej még a talári herceg ökegyelmességét is, akinek számadással tartozik, akié az egész Brezina aklostul, mindenestül és még azontúl is, merre a szem lát. A talári herceg hatalmas, nagy ember, kinek hetven faluban harangoznak, ha meghal, s kilenc vármegyében süvegelik, míg él. Tamás hűségesen szolgálja, mert nem okos ember az, ki olyan fának nyesegeti ágait, melynek árnyékába húzódott. Ami aztán a többi embert illeti, az mind nem parancsol a brezinai bacsának. A saját talpán áll ökelme. Meg nem bánt senkit, őt se bántsa meg senki. Az a kis gyengeség, hogy innen-onnan egy-egy birka kerül a bográcsba, mely nem tartozik a világ elejétől az ő nyájához, nem megy hiba-számba, benne van az már a vérében a született juhásznak, amint azt minden okos ember tudhatja, kivéven a tekintetes vármegyét, melynek semmi érzéke nincsen a juhászvirtus iránt.

Sokszor támad hát egy kis torzsalkodása ezzel a harmadik urával, aki csak úgy maga teszi meg magát úrnak a többiek fölé. No, de nem nagy baj ez. Egy-egy ajándékbárány még mindig telik Olejtől a szolgabírónak; annak a báránynak a mekegésétől nyomban elnémul az igazságszolgáltatás.

Olej nem tartozik az érzékeny emberek közé, kitől tanult volna ő meg érzékenykedni? Nem érintkezett az emberekkel, csak a juhokkal. Ezek a türelmes állatok pedig nem szenvednek ebben a fogyatkozásban; azoknak jó minden.

De azért megvolt hősünkben amaz ösztön, amaz őserő, amit az Isten talán azért oltott bele a legvadabb, a legmíveletlenebb szívbe is, hogy legyen valami benne, ami azt az ő arca felé fordítsa néha-néha.

Anikát ugyan nem sokkal szerette jobban, mint kedvenc bárányát, de azért ha már egyszer az Isten nyakában felejtette a kis porontyot, nem tehette ki a farkasoknak a gyepre, dajkát fogadott mellé és fölnevelte. Ma már nagylány, maga főzi a köménymagos levest, meg a »demikát«-ot, maga szabja, varrja az Olej fehérneműit, meg a bojtárét.

...Annyi tudománya van már, mint az anyjának volt.

Hát hiszen az anyját is sajnálta Tamás, mikor meghalt. Jó asszony volt, isten nyugosztalja. Meg is érdemelte a tisztességes eltemetést háromszori harangszóval, két óráig tartó búcsúztató versekkel. Az emberek, azok, akik odaát a faluban élnek és civakodnak egymással és akik részt vettek a temetésen, szemére vetik, hogy az »erdők vadállatja« még csak nem is sírt Boris után, egyetlen könnyét sem látták.

Olej nem ismerős a falusi szokásokkal. Nem sírt, nem akaródzott neki. Mit tudta ő, hogy azt így kívánja az illedelem. A Brezina hallgatag fái nem tanították meg őt hazudni.

Boris meghalt, oda van, vissza nem tér többé. Szíve elszorult. Némán, fedetlen fővel kísért ki a nyugalom helyére, a temetés után kifizette a papot és kántort, aztán keservesen szemébe nyomta a széles kalapot s megindult a veresfödelű akolba.

Ugyan miről gondolkozhatott az úton?

A régi, ismerős, százszor megjárt gyalogút volt, mégsem ismert rá. Azt hitte, idegen helyen bolyong. Hát a brezinai háztáj hová lett? Minden úgy áll, mint azelőtt, szemben a bércek, alant a selyem rét a futó patakkal, a kerek kút az udvaron, s a nagy vályú az akol mögött. Minden, minden ott van, minden, minden úgy van, s még sincs ott semmi és még sincs úgy semmi... Valami hiányzik, üres, néptelen az egész ház tájéka.

A tündér Brezina ki van cserélve – egy sokkal szomorúbbal!

Vajon tudta-e, miért?

És még most, tizenhat év múlva is, míg az Anika ábrándos dalait kéjelegve viszi fülébe a völgyből a szellő, ha a domboldalon bogárzó nyáj mellett a hétköznapi szűrén heverész, néha egy-egy suttogó, titokzatos hang rezg végig a lég miriád atomjain:

»Tamás!...«

Az erdő fái közül jön és az erdő fái közt elsuhan. A bokrok megrezzennek tőle, a füveken végighullámszik s mélységes csend ereszkedik utána a Brezinára.

A bacsa szíve nagyot dobban, hirtelen felüti lekonyított fejét. Hangzani fog-e még egyszer az a »Tamás« szó amaz ismerős, régi hangon, melyet talán tizenhat év előtt kapott el a visszhang azokról a szép piros ajkáról, miket már azóta hamuszínű porrá öröltek a férgek odalenn a fekete földben.

És a brezinai visszhang tizenhat éven át mindig odább adta azt a hangot, erdő az erdőnek, patak a pataknak elkiáltotta azon módon, míg most nagy körútján visszajutott ismét az Olej fülébe, szíve közepébe...

Vagy tán nem úgy volna?

A meghalt feleség árnya jár a fák közt, az szólította meg édes, szelíd hangján? Vagy hogy egyenesen a szívébe rajzolódtott le valaha régen az a hang, s mostan szárnya támadt?

A bacsa felugrik és a fejéhez kap. A sárga, nagy fésű, mellyel térdig érő haja le volt tűzve, lecsúszott a földre s a haj végigfoly izmos vállain. Egy csomó odaszorul a cifra tüsző rézcsatja alá. Olej nem veszi észre. Feszülten figyel és fürkészőleg néz szét a tájon.

Oh, mert annak, ki negyven éve társalog az erdővel, a sziklával, a felhőkkel, olyan mindenféle gondolata támad!

Hátha csak úgy álmodta ő azt, hogy a Boris meghalt... Hiszen az ő hangja volt ez! Szakasztott az ő hangja. A bacsa fölemeli ökleit.

Ki merte ezt a hangot utánózni?

És elboruló tekintettel hordozza körül szemeit, miknek fehéres része aláfordítja a kékeset.

Senkit sem lát, semmit sem hall.

A birkák némán legelésznek, a kolompos kos mereven, semmitmondó ábrázattal néz rá, a bojtár jóízűen alszik a gyepon, a fák levelei nem mozdulnak, még a madarak is hallgatagok.

Ki szólítja meg hát Olejt?

Ki tudja?

Talán maga a némaság, melyet csak a méhek dongása rezeget meg titokzatos méla harmóniában.

Ha meg tudná mondani valaki, miről döngnek a méhek a brezinai völgyben!

Tudnak-e ők arról valamit, hogy a halottak olyan sokáig itt fenn bolyongnak, mikor már porrá lettek?

A bacsa újra visszadől félkönyökére és elgondolkozik. Különös gondolatok azok! Aki az erdő fáitól, a sziklaktól, a zuhogó pataktól és a vándorló felhőktől kéri kölcsön a gondolatokat, az nem fog ki soha belőlük.

Az a nagy, mélységes talány, mely a természet fonséges arcán honol, betölti még azt a vad lelket is és beszél hozzá, az meg felelget neki.

Ne higgyétek, hogy Olej nem gondolkodik.

Gondolkodik és még sincs gondolatja, mert szétfolyt, mint a megolvasztott ólom.

Egy kavargó káosz az, mely nem nyer alakot; egy nagy éjszaka az, melynek sötétsége fény.

És ez a fény az ősköltészet.

Olej mindenről gondolkodik, de gondolatait nem cseréli meg senkivel. Mulatságból gondolkodik. És ez sohasem rossz multság. Csak szomorú néha.

Ritka nap, hogy most is ne jusson eszébe felesége s meg ne emlékezzék a mulandóságról, mikor egyszer csak ő is majd kifeslik az életből, csendes, mozdulatlan halott lesz, szépen elszólítják innen a temetőbe és sohasem fogja többé látni a Brezinát, sem a veres aklot, sem a kilenc vezérkost, sem a száz bársonyűrűt, miknek nincsen másuk széles e világon. És a nap azután is csak így fog sütni, mint most, s az erdő akkor is oly rejtelmesen fog susogni, mint ma, a fű nőni fog tavasszal, a patak vize fölenged meg befagy, új báránynemzedék vígan ugrándozza körül az ismerős bokrokat, – csak ő nem lesz itt soha többé.

Ha aztán ezeknél a szomorú gondolatoknál felhangzanak a völgyben Anika nótái, szinte jólesik a lelkének rájönni, hogy az életnek mégis lesz valami folytatása.

– Kár, hogy nem fiú lett – sóhajt fel s szilaján vágja botját a nyáj közé, melytől az szaggatott csoportokkáriad.

Érezzék azok is a bacsa haragját, ki bosszús gondolatait így közli velök.

És ezalatt lenn az akolnál új meg új dal kél szárnyra a tót nép modorában, mélabúsan, fájón...

Jön már Garibaldi a szomszéd faluba,
Klapka is vele van, Gracát, Záhonyt hozza,
Bíróék Gyurija lovát kantározza.

Hogy jutott el a politika is a brezinai völgybe, hol csak a madár jár? Ki hozta ide a lezajlott harcok tépő emlékét és reményeit? A levegő hozta. Becsempészte a költészet ruhájában. Így aztán szívesen látott vendég. Ma Anika dalolja. Erdő madarai hallgatják. Holnap már a rigó is utána fűgyüli.

Olej előtt felélednek a régi emlékek, a nagy »háború« zaja, amikor Gracza, Záhony Brezináról tettek kirohanásokat. Vitéz két honvéd volt... vagy, hogy most is az még... mert hát a jó tót nép, ámbár bebizonyult, hogy orv kezek által haltak el Vadkerten, midőn menekültek, még mindig visszavárja valahonnan.

Olej nem vett részt a háborúban; neki nem lehetett, hanem azt beösméri, hogy szép világ volt; mert már az is valami, mikor két jóra való legény összeméri az erejét, hát még két ország...

...Ne lett volna csak a keze alatt akkor is ez a nyáj, melynek a kolompja olyan édesen hívó, marasztaló, mint a mesebeli tündérének!

Órákig eltűnődik ezen, – míg lassan aláereszkedik az est. A nyáj pihenője megjött. Sűrű gombolyagba torlódik össze, annak jeléül, hogy jóllakott s most már csak kérődzni akar.

A bojtár reggel óta először meri megszólítani a bacsát.

– Nem hallja, gazduram, estét harangoznak Taláron?

– Hallom. Ne fecsegi annyit! Keresd meg inkább az ólmos botomat aztán megyünk. Oda dobtam a nyáj közé.

Még egyszer végignézi birkáin, ha vajon jól van-e lakva valamennyi, vajon nincs-e híjuk?

Tán ha egy hiányoznék is, gyakorlott szeme, mely ezerhez szokott, a

kilencszázkilencvenkilencben legott észrevenné az apadást.

Nincs semmi baj. Nyugodtan kanyarítja nyakába a szűrt, aztán lassan leereszkednek a völgybe.

A kilenc vezérkos csengettyűje szép összhangba vág ki, s a bojtár dudája is megszólal. Anika messziről hallhatja, hogy a nyáj hazatért, s a tűzre teheti a finom »demikát«-ot, a juhászok címeres eledelét, hogy éppen akkorra forrjon fel, mikor hazaérnek.

A bojtár hátára akasztja a dudát, amint az akol közelébe érnek és kémlő szemekkel néz az otthonra, nem látja-e meg az udvaron annak a sugár, délceg alaknak körrajzát, aki úgyis mindig a szemei előtt van – még ha be is hunyja. Be sokért nem adja, hogy így meglophatja a lehetetlenséget.

Anika már künn várja őket, ami jólesik Matyinak. Pedig hát ki tudja, miért van künn, talán unalomból, talán, hogy a nyájat lássa.

Gyönyörű teremtés, amint ott áll, karcsú termete meghajolva, szemei ábrándosan kémlelik a távot, a természettől puha kis keze aláeresztve, hogy odaszaladhasson s elérhesse az ismerős öreg birka, ki báránykorában mellette aludt. Hálából, szeretetből nyalja-e meg, vagy megszokásból? Arra emlékszik-e vissza, hogy együtt aludtak valaha régen, régen, vagy arra, hogy az a sós bődönben vájkáló gazdasszonyi kezecke igazán milyen jóízű. Ki ismerhetné a birkafilozófiát egészen!

– Jó estét, Anika – szólítja meg Matyi a leányt szelíden. – Hogy mulattál azóta?

– Ma jobban, mint tegnap – felel az mosolyogva. – Hát kendtek hogyan dicsérik meg a napjukat?

– Megvolnánk, kis fecském – mondá a bacsa, halináját levetve –, kérdés, ha te meg vagy-e a vacsorával?

– Már párolog a pörkölt, édesapám.

A bacsa arca kiderült a pörkölt szóra. Ünnepi eledele ez neki.

– Eredj, Matyi fiam, kavard föl a tűzön, mert már én babonás vagyok az ilyenekben, s azt tartom, úgy lehet csak jóízû a pörkölt, ha juhászkezd is csinál benne valamit.

– Azt sem tudom, gazduram, merre a tűzhely, aztán nem is értek a szakácsmesterséghez.

– Ne okoskodj, kópé, ha mondom... hát nem a tűzhelyen öntöttétek együtt az ólmot Anikával Szent András éjszakáján, amikor a te fizonómiád öntődött ki a lányom jövőbelijének?

– Nem egészen... – mondja Matyi elpirultan – ...csak egy ólomfigura volt az, dudával a vállán...

– Nem is duda volt – ellenveté Anika –, hanem...

– Hanem? – hörgé Matyi.

– Puska, ha éppen tudni akarja kend.

Mintha kést szúrtak volna a Matyi szívébe.

Miért hogy puskának nézi azt Anika most, amit dudának tartott eddig? Valami szomorú sejtelem kezdte összeszorítani a szívét!...

Gépíleg sietett bezárni az akolajtót a betódult nyáj után.

Olej gondolatai rögtön visszatértek a pörköltökhöz, vagy hogy talán még el sem távoztak tőle.

– Pörkölt lesz? No, az derék dolog, Anika! Azt hinné az ember, vendég van a háznál.

– Amint van is. Mindjárt itt lesz.

– Kicsoda?

– Hát bizony az egy nagyon különös ember – felelt Anika.

– Ösmerősöm?

– Nem, nem. Egy úr, valami vadász... Sohasem láttam.

– Nem vadász lesz az, leány, hanem a vármegyén könyöklő. * Hogy csak nem lehet az ember soha békén!

– Nem megyei úr az, nagyon fiatal még ő ahhoz. Olyan az arca, mint a patyolat, tán még szél sem érte.

– Van-e puskája? – kérdé a bacsa.

– De még milyen.

Matyi most már egészen lehúzta a kalapot szemére s a nagy jegenyefának támaszkodék, mert olyan keserű gondolata támadt, mint a mélységes pokol; jaj, mindjárt elszédül.

– Bátor fickó lehet – dünyyögi Olej Tamás –, hogy ide mer jönni vadászni a herceg erdeibe. Ha nem volna vendégnek ígérkezve, leakasztanám a puskáját.

– Úgy uzsonna táján jött ide – fecsegett Anika odább. – Képzeltetik kendtek, mennyire megijedtem tőle eleinte. Tejet kért inni. Hoztam neki, erre ezt az aranyos pénzt adta.

– Minek fogadtad el? – méltatlankodék Olej.

– Mondtam, hogy nem pénzért adjuk a tejet, van hála istennek elég, de csak itt felejtette az asztal csücskén.

– Visszaadjuk – szólt Olej. – Isten ments! Mit gondolna a világ a brezinai bacsáról, ha pénzért adná a hozzá betérőnek a tejet is.

Azzal a kezébe vette a pénzt és ámulva kiáltott föl:

– Ne legyen Olej a nevem, ha ez nem koronás arany! Tudjátok-e, hogy mit gondolok? – tette hozzá suttogva – ez vagy Gracza lesz, vagy Záhony. Náluk láttam ilyen pénzt... ezer mennydörgős menykő, Matyej, ma nagy ünnep lesz. Ne búsulj, fickó, hanem inkább le kell vágni még egy bárányt. Aztán-szaporán borért! Mondom nektek, hogy vagy Gracza, vagy Záhony. Ide jött a brezinai bacsához.

Anika mosolyogva rázta a fejét. Olej pedig odavolt a lelkesüléstől.

– És jó helyre jött, mert itthon lesz. Úgy megőrzöm, mintha a saját édesanyja kötényében ülne. Olej Tamás kezéből ki nem veszi ezer zsandár sem. Micsoda? Puskája is van? Keveset mondtam! Ötezer sem veszi ki. Hanem aztán csitt, gyerekek, még a falnak is füle lehet. Anika még mindig hitetlenül rázta fejét.

– Váltig mondom kendnek, édesapám, hogy az egy fiatal ember, aki annyi sok mindenféle bolondot összefecsegett...

– Mit bírnád te azt megítélni, tacsó!

– Mezei virágnak, szíve bálványának nevezett.

– Éppen ilyen nagy selyma Záhony, ha vászoncelédet lát.

– De Záhonynak, apám, már idősebb embernek kell lennie.

– Tesz is az valamit! Záhony olyan nagy »gaukler«, ki tetszés szerint változtatja a fizionómiáját. Ma nyolcvan éves aggastyán, hosszú ősz szakállal, tar fejjel, holnap meg már pelyhedző állú siheder. Éppen arról ösmerek rá.

– De mikor azt is mondta, hogy kendet nem ösmeri.

– No bizony, hát miért ne mondta volna? Mondás, levegőrontás, aki hiszi, annak szentírás. Anikának mégis olyan nehéz volt elhinni, hogy a vén Záhony lenne az a deli ifjú.

– Aztán meg azt is, hogy én tündér vagyok és erőnek erejével meg akart csókolni. Matyi önkéntelenül fölemelte az öklét.

– Igazán? – hörgé tompán.

– Mellém ült a pitvar-küszöbre s olyan édesen rimáncodott, hogy engedjem egyszer, egyetlenegyszer csak átkarolni a derekamat, mert megőrül, ha nem hagyom.

– Hát hagyta, ugye? – szisszent föl Matyi.

– Mikor olyan igazán mondta, hogy ő akkor megbolondul.

– Szakasztott Záhony! – rikkantott föl kedvteléssel az öreg.

– Midőn aztán meg akart csókolni, úgy odavágtam a gyomlálástól piszkos kezemet a képéhez, hogy finom arcán, tudom, ott maradt a nyoma.

– Oh, oh! – nevetett a bacsa. – Nem haragudott meg?

– A másik arcát nyújtotta ide, hogy üssem meg azt is. Azt mondta, nagyon jólesett neki és sohasem fog többé mosakodni, nehogy letörölje. Nyájasan búcsúzott el, kérve, jó vacsorát készítsék, mert ha kijárta magát, visszafelé benéz. De nini, ott is jön már!

Olej és Matyi a mutatott irányba vetették a szemeiket. Karcsú vadász lépegetett le a domboldalon, zöldhajtókás szürke zubbonyban, térdig érő csizmákban, úrias vadász-szerelvénnel.

– Jó estét, juhász! – szólt, kalapját sem érintve meg, amint az udvarba lépett. – Nos, kész-e a vacsora, galambom?

– Fogadj isten – felelt Olej lehangoltan, egyrészt, mert nem Záhony a vendég, másrészt bosszantotta, hogy a titulusa akként csorbított. Ha nem nála történnék a formalitások ilyenén megsértése, bizony furcsa dolog lehetne a következő, mert azért bacsa az ő neve, hogy fölötte áll a juhász hivatalnak, aztán meg azért vagyon kalap az emberek fején, hogy legyen mit megemelni, mikor tisztességes háztájéjra lépnek. De csak mégis mind el kell ezt nyelni a vendégtől.

– Készen a vacsora, csak magát vártuk – szólt Anika s befutott a szobába.

A bacsa közel lépett a vendéghez s odanyújtotta kérges, nagy tenyerét.

– Kerüljünk beljebb.

A szoba csinos volt és tiszta: három tulipántos láda a szögletekben, néhány pad, egy szék, meg egy csinos abrosszal megterített asztal képezték bútorkészletét. Falát a juhások mennyei közbenjárójának: Szent Vencelnek arcképe és földi közbenjáróinak: a szépen egymás mellé felaggatott kancsók és pálinkás butykosok díszíték, de a legnagyobb ékessége az egésznek a párolgó tál volt az asztalon, melyből finom paprikáspörkölt mosolygott eléjük.

– Tessék hozzálátni, mintha otthon lenne – biztatá a bacsa vendégét, a legöblösebb fakanalat markába nyomva. – Hármunknak elég lesz.

– Négyen vagyunk hozzá.

– A lány nem számít, úrfi, annak ha jut valami, úgy is jó.

A vadász mohón nekiesett az ételnek s váltig dicsérgette:

– Még ilyet nem ettem.

– Meghiszem. Olyan pörköltet a talári hercegnél sem főznek, mint a brezinai bacsánál.

A vendég mosolygott.

– Bárcsak mindennap ehetném.

A bacsának erre azt illet mondani:

– Jól van, azt eszünk hát holnap is.

– Köszönöm, meghívásodat, eljövök.

A bacsa ajkaiba harapott. Ez már mégis csak sok. Ilyen siheder szólítja »te«-nek, aki még szopós gyerek volt, mikor őt már a nótárius is megkendezte.

Hej, ne volna csak vendég!

– Nemhogy eljön, hanem el sem megy ma. Jó helyen van itt. Anika a kamrában vet majd ágyat. Hova menne most már, mindjárt koromsetét lesz.

– Ide rendeltet a kocsimat az akolhoz.

– Tán a környékből való az úrfi? ha meg nem sérteném a kérdezősködéssel.

– Innen a közelből.

– Bajjal talál ide a kocsi.

– Dehogynem. Az Olej aklánál volt mondván. Téged hívnak, ugye, Olejnek?

– Olej Tamás a nevem, az egész nevem pedig – mondá a türelemből kijött gazda hetykén – Olej Tamás, a Brezina bacsája és hozzátehetném: ura.

A vendég nevetett.

– Ha te vagy a Brezinának az ura, öreg, mi marad akkor nekem?

A bacsa sértődve nagy szemeket meresztett a nevetőre s önkéntelenül is kifakadt belőle a kevély kérdés:

– Mi is légyen hát a becsületes neve és állapota? Mert azok szerint szoktuk egymást tisztelni mi gyarló emberek.

– Én Taláry Pál herceg vagyok.

Olej kezéből kiesett a villa, ijedten ugrott fel és elsápadt. Nagy szó volt az neki. A fiatal herceg ül vele szemben, akinél a király is már csak egy paraszthajszállal nagyobb úr; ki gondolta volna.

– Oh, kegyelmes uram... oh, kegyelmes herceg – dadogja félénken –, ki tudhatta azt!

– Nincs semmi baj, öreg – szólt a herceg vidáman –, ha nem is a tied a Brezina, van neked annál többet érő kincsed is, a szép Anika.

Matyiban, ki ott ült az asztalnál a herceg mellett, jéggé fagyott minden csepp vér, nem bírt volna megmozdulni vagy egyetlen szót kiejteni, ha fejét veszik sem.

– Nem érték a leány, kegyelmes uram, inkább költség.

E percben lépett be Anika, bort helyezve az asztalra. Elfogulatlan pajkossággal töltött az ifjúnak poharába s azt mondta neki:

– Aztán csínján bánjék a borral: könnyen megzavarhatja a fejét.

– Eléggé megzavartad már te.

– Mikor már tán azelőtt is zavaros volt – felelt a leány naiv pillantással, amitől a selymes szobák hősének melegen kezdett a szíve dobogni.

– Oh, te boldogtalan! – förmed rá az apja. – Miként merészelsz? oh, oh!...

– No bizony – felelt vissza Anika gyorsan. – Hiszen nincs cukorból, se nem vicispán.

Ismerjük mi már egymást délutánról. Ha megharagszik, majd kibékül a maga kenyeren.

A herceg még sohasem érzett hasonló gyönyört, mint most, amint azokról a duzzadt, piros ajkáról ilyen fitymáló szavak peregtek. Szívébe rajzolódt le a bûbájos ékesszólás. Elhallgatná ezer esztendeig.

– Csitt, leány! Tanuld meg, vakmerő, kivel beszélsz. Őkegyelmessége a fiatal herceg, a mi urunk.

Anika felkacagott. Űde nevetése olyan volt, mint egy tündér-csengettyű.

– Jajaj! Majd bizony bolonddá tesznek. Hiszi a piszi. A fiatal herceg nem jár Brezinára, de még talán Talárba sem. Bécs városában lakik az színarany palotában, száz vadász lövöldözi a vacsorára valóját, nemhogy ő maga csatangoljon nyúl után a Brezinában. De meg kell is annak az Olejék pörköltje, tejfelt vacsorál az, rozmaringvirág magjából sült kenyérrel. Aztán olyan is a herceg, mint a többi ember! Mintha nem tudnám! Nem azért herceg, hogy olyan legyen.

– Bocsásson meg ennek a bûnös gyermeknek, kegyelmes uram.

A kegyelmes úr pedig annyira megbocsátott, hogy elkezdett Anikával versenyt kacagni, amire Anika azon hitben, hogy őt neveti, egyszerre duzzogó, haragos arcot vágott (illett neki), s mikor durcásan kifordult az ajtón, olyasvalamit motyogott: kikéri magának, őt ne tegyék bolonddá.

De mikor már künn volt, mégis szöget ütött fejébe a dolog. Hátha mégis a herceg. Hátha eljött Bécsből. Az Anika is hallotta a csösztlől, Lapaj Istóktól, hogy azelőtt egy öreg herceg volt az urok s most halála után a fiatalra szállott a rengeteg sok uradalom. Bizony nem lehetetlen! Istenem, milyen kár érte, hogy herceg: mikor olyan módos lenne parasztlegénynek is. Egészen elszomorodva futott föl a létrán az akol padlására, hogy onnan lenézzen a szürkülő tájra.

Szíve nagyot nyilallik. Csakugyan a herceg! A talári várkastélyon, melynek csillogó bádorfödele ide látszik, ott lobog a zászló. Lapajtól hallotta, hogy a herceg jelenlétét ez tudatja a környékkel.

...Könyörűlő isten; ő arcul ütötte a kegyelmes urat. Ellenkezett vele, megcsúfolta, kinevette. Jaj, uram, teremtem, tán fejét is veszik!

Anika szorongó szívvel lépegetett le a létrán, éppen azon gondolkozva, hova bújjék szégyenletében és valljuk meg, félelmében is a herceg előtt, – midőn fényes hintó állott meg a ház előtt, – és mire Anika az utolsó fölhágó pálcáig lekászmálódék, az alatt maga Pál herceg is az udvaron állt. Oh, csak meg ne látná.

De bizony azért is meglátja, s valóság-e vagy káprázat, ő maga ugrik a lajtorjához, hogy a hágsóról csintalanul felkapva, mint valami pelyhet a földre emelje, amitől Anika nem érez, nem tud semmit, mert minden érzékét fogva, elzsibbasztva tartja valamely ígézetes félálom, gyötrelmes és mégis kellemetes félébrenlét.

– Mármost elhiszed, ugye, hogy én vagyok a herceg?

Azzal a délceg ifjú nevetve a hintóba pattan, búcsút int a kezével az öreg Olejnek, Anikának pedig azt súgja lágy, behízelt hangon:

– De ne legyek énelőtted soha herceg, Anika. Te pedig hercegnő leszesz előttem mindig... mindig...

A hintó elrobog, de a búcsúszavak itt maradnak. Csodálatos szavak! Égő tűzből vannak szöve, mely hosszú lángnyelveket ereszt egyenesen a szívnek, amik úgy égetik, úgy megdobogtatják azt, mintha vesztét akarnák. Félrevert harang a szív most: a csodás szavakat kongatja folytonosan, és utána egyik estétől a másikig ismétli minden, minden... Éjjel a sötétség kiáltja, reggel a fák levelei suttogják, a hallgatag bércek hangot adnak, a föld párázata azt sóhajtja a füveknek, még a felforrt demikát is erről zúg a pattogó tűzhelyen: »te pedig hercegnő leszesz előttem... mindig... mindig...«

És Anika olyan szívesen hallgatja azt, amiről minden beszél.

Egész nap szórakozott, hallgatag. A Brezinák dalai pihennek. Anika nótáit nem hallja ma sem Olej, sem Matyi; valamint a Matyi dudája is néma. Igazibb költészet uralkodik itt ma! Félre a bokorral, erdő jött helyette...

A leány arra gondol, minek is van a világon herceg, mikor olyan szép az, hogy a gerlicemadár nem mondhatja párjának: különb madár vagyok, fényesebb tollam van, nem szerethetlek.

Olyan nagyon szép az, hogy a gerlicemadár mind egyforma madár.

A bojtár pedig arra gondol, hogy miért lett a duda egyszerre puskává a Szent András-napján ólomöntelékben elővarázsolt jövődöbeli vállain...

Szomorú kérdésre szomorú felelet minden jel.

Este, mikor a bacsával hazatért, megint az az újság, ott volt a herceg.

És ezután másnap, harmadnap is mindig ott vadászik a fiatal uraság és mindig betér egy pohár tejre Anikához. Nagyon szeretheti a vadat és tejet.

Az öreg Olej harmadnap már összeráncolta homlokát e hírre s így szólt a bojtárhoz:

– Holnap magad nézel a nyáj után. Az uraság sokat vadászik itt. Beszélni akarok vele.

Anika osszerezzen s egyetlen szavát nem lehetett venni ez este.

Olej otthon maradt másnap. Húsz év óta kétszer sem történt tán ilyen eset. Az ezer darab birka ugyancsak gondolkozóba eshetik, hová maradt el mellőlük földi gondviselőjük, a hatalom derék jelvényével, az ólmos bottal és a megszokott »ne te ne« és »brcs ki« vezényszavakkal.

Nem lesz nekik ma jóízű még a só sem és rosszabb lesz még a fű is! Legalább Olej hiszi úgy, ki szintén unja magát nyája nélkül. Anikát elküldte mindjárt délután üzenettel Lapaj Istókhhoz, honnan csak késő este jöhet meg, maga pedig megtömte a »vászonpipát«, abból a boldogtalan növényből, melyért királyok és népek kapnak egymással hajba, amelyet úgy szokott szaporítani a juhász, mint a tavaszi gyapjút: nedves helyen tartja, hol megszíván magát egy kis vízenyősséggel, még egyszer annyit ad ki. Olej rágyújtott, hanyatt fekűt a hímes gyepen az udvaron és az aklot nézte, szép veres födelét, ékes fehér falait, a kikandikáló izmos gerendákat... Sokáig nézegette és sohasem tudott betelni vele... Uram és teremtem, de helyes kőműves lehetett, aki megalkotta!

Amint így bámészkodik, mozgó árnyékot vett észre a falon, s amint hátra tekint, Pál herceget pillantja meg. Éppen őt várta Olej.

Egyenesen a pitvarajtónak tart, de midőn az ajtó-madzagot megrázva, a závár mégsem enged, kedvetlenül kerül az ablaknak s bezörget.

– Nyisd föl az ajtót, Anika! Talán elaludtál, szép tündérem, kis báránycám...

De bizony hiába zörgetett a herceg, a báránycáka nem eresztette be, helyette Olej durva hangja felelt:

– Be van csukva az ajtó, kegyelmes uram. Én vagyok itt, ha talán valamit parancsolna hercegséged?

– Hm! Te vagy itt, öreg Olej? Nos, hol van Anika?

Olej megrázta cifra tüszőjét derekán, aztán végigsimította nagy barna kezeivel homlokát.

– A leány nem áll az uradalom szolgálatában – szólt –, én és egy bojtár vagyunk itt kegyelmességed rendelkezésére: a leánnyal csak én rendelkezhetem.

Taláry Pál csodálkozó szemeket meresztett Olejra.

– Mit akarsz ezzel mondani?

A bacsa egészen közel lépett a főúrhoz és megrázta ökleit a levegőben. A bornyúszájú ing szétvált s látni hagyta hatalmas izmait, füstös homlokán kidagadtak az erek, s durva, érdes hangja dörgővé, viharossá vált:

– Azt akarom mondani, hogyha ott az akol környékén vadászgat ezentúl, bár a puskáját csak madárseréttel tölti, könnyen megeshetik, madár helyett medvével állhat szemben.

És e szavainál jellemzőleg öklével a saját mellét ütötte meg, mintha mondaná: »én leszek az a medve.«

A hatalmas úr, kinek hetven faluban harangoznak, ha meghal, s kilenc vármegyében süvegelnek, ha él, oly piros lett, mint a pipacs, s amint ott állt, nem tudta, hová legyen, mit feleljen, amint a brezinai bacsa reászegezte nagy, vérben forgó szemeit, e nézés behatása alatt elkezdtek a lábai reszketni. A puska, melyet a válláról leemelt, hogy tán Olejra szegezze, szintén reszketett.

– Megfeledkeztél, kivel beszélsz? – hebegé.

– Tudom, kivel beszélek: urammal. De kegyelmességed se feledkezzék meg, kivel beszél.

– Vajon kivel?

Olej magasra emelte fejét, kevélyen, mint egy hős.

– Annak a leánynak az apjával.

Taláry könnyedén bólintott. Egy jó gondolata támadt.

– Jól van, bacsa, úgy beszélek hát veled, mint egy apával illik. Nekem a leányod kell mindenáron.

– Én pedig nem adom semmi áron.

– Hallgass meg, bacsa. Mit szólnál hozzá, ha ez az akol a tied lenne minden birkájával, ha neked ajándékoznám.

A bacsanak nem lehetett volna nagyobbbat mondani. Az ezeregyéj szemkápráztató regéi mind csak hitványság e vakító valósághoz képest! A brezinai veres földelű akol, a kilenc vezérkos, a száz selyeműrü és a többi birka mind övé lenne. Mennyi kevés maradna ezenkívül a többi embereknek, kik még a világon vannak!

Ingadozva állt ott, mint a mérleg, melynek egyik serpenyőjébe egy oly nagy súlyú darabot dobna, mely még akkor meglógázza azt egypár percre, ha nem nyomná is tán alá később.

A herceg gyönyörrel nézte e biztató inogást.

– Így aztán igazán te lennél a Brezinák ura.

A bacsa mereven nézett maga elé. Fényes képek vonultak el lelki szemei előtt a jövőből.

Aranyos csat lesz tüzőjén; selyemből lesz az inge; mikor a nyájjal kimegy, mézes-pálinkás butykost fog hordozni utána egy szolgál, ki csak arra való lesz, hogy valahányszor egyet húz a butykosból, kedves egészségére kívánja; minden élő ember megsüvegeli s megirigyl: ni, ott megy a brezinai bacsa, kinek annyi a gazdasága, kincse, hogy a burkus király ládafíának sem válnék szégyenére.

Olej megrázkódott.

De azt is megtudják, ki adta neki a rengeteg kincset, és azt is megtudják, miért adta. Mit ér minden hiú becsültetés, ha egy nagy fekete árnyék jár majd nyomában? Egy nagy fekete árnyék, – az önvád.

– Nos, Olej, határozz!

– Nem, nem, kegyelmes úr, hagyjon el engem, kérem. Hagyjon el, hagyjon el. Becsületes szolgálja voltam apjának, ne csúfolja meg ősz fejemet!

– Vigyázz, ne hamarkodd el! nem mindig találsz tékozló kedvemben. Ezer ember közül egy, ha visszautasítana ilyen ajánlatot! Anikát szeretem, magammal viszem Bécsbe, olyan jó dolga lesz, mint egy grófkisasszonynak. Ő maga is szeret engem s szívesen jő. Mit gondolkozol hát, öreg Olej? Ide a tenyeredet!

Az öreg arcáról nagy verejték-csöppök gyöngyöztek, halk, reszkető hangon mondá:

– Soha!... Soha!

– Bolond vagy, esztelen vagy. Értsd meg, mit kívánok. Azt, hogy szemet hunyj, ne vicsorgasd a fogaidat és ne ordítozd tele a világot. Ezért adom oda az aklot s juhait. Semmi szenny nem fog hozzá tapadni. Ha például megszöktetem Anikát, tudnod nélkül történik, nem tehetsz róla. Ez csak a sors kereke lesz, melynek küllőibe nem lehetett kapaszkodnod.

Olej elfordította a fejét.

– Minek mondta hát el akkor – hörgé tompán –, cselekedett volna anélkül...

– Jó, tehát anélkül fogom cselekedni – szólt a herceg hirtelen megfordulva –, Isten megáldjon!

Ezzel siető léptekkel fűtyörészve távozott.

Olej a falnak tántorodék. Elhagyta ereje. Kiáltani akart még valamit a távozó után, de csak a szája mozgott, hanggal nem rendelkezett; vadul forgó szemei leírhatlan pillantással szegződtek a herceg után; ijedség, undor tükröződött bennök.

A falhoz lapulva s támaszkodva tántorgott be a szobába. Feje szédült, gyötrelmes gondolatok gomolyogtak benne, melyek mint megannyi meredek hegyről guruló szikla, lassan a szívére ereszkedtek és összeszoríták.

– Jaj, a kólika! – kiáltá hörögve.

A bércek visszamondták: jaj, a kólika.

És Olej tudta jól, hogy ez nem igaz. Az ember hazudik önmagának.

A szobába érve, ágyba feküdt, elhitette magával, hogy kólikában szenved. Eleinte nyögött, mint egy beteg vadállat, később aztán kísértetiessé vált arcát a párnák alá rejtve, azon könnyebbséget talált fel kínjai elviselésében, hogy elkezdett – énekelni.

Hátha a daltól kölcsönként gondolatok elkergetik az ő feje gondolatait?

Sokáig kínlódék így, mígnem feszülten figyelve, meghallotta künn az Anika ruganyos lépteit.

– Megjött, látni fog! – kiáltá az öregember és fölugrott, mint az őrült. Átellenben az ágygal a tükör függött, mely dúlt arcát mutatá: megállt előtte, üvegesedő szemekkel nézve a saját énjét, – azután egyszerre fölordított, fölemelte öklét, odarohant és oly rettenetesen ütött rá, hogy millió darabra zúzódva pergett szét üvege.

Kezeiből a vér folyt, szemei fölfelé fordultak karikáikkal mire Anika bejött a Lapajtól hozott üzenettel, eszméletlenül hevert a földön.

Anika el nem bírta gondolni, mi baja, sietve föllocsolta vízzel s ismét ágyba fekteté. Egész éjjel félrebeszélt, vívódva csodálatos szörnyekkel, kígyókkal, sárkányokkal, mik a szívét marták és a máját akarták kivájni.

Hajnatra jobban lett, kihajtotta a nyáját Matyival, de nem költötte fel Anikát, mint egyébkor szokta, reggeli végett: úgy mentek el éhgyomorral.

Szép nyári reggel volt. A természet derült mosolyából minden tárgynak jutott. A harmatos fű buján kínálta magát a birkáknak, s azok szót fogadva vígan ropogtatták, a madarak szintén vidáman csicseregtek... egyszóval, olyan kellemes reggel volt, minőt a poéták szoktak megénekelni, de amely mindig mögötte marad a valóságnak: a természet az egyedüli, melyet a fantázia nem szépíthet, nem nagyíthat, csak törpíthet.

Minden vidám volt, csak Olej mogorva és Matyi szomorú.

Olej nem találta helyét egész nap. Feküdni rossz volt, a nyáját dirigálni, kast kötni is unalmas volt, járn-kelni fárasztó volt, gondolkozni, oh, gondolkozni gyötrelmes volt.

És mégis lehetlenné vált menekülnie a gondolatoktól; megrohanták, utána mentek mindenüvé, elől ügettek minden foglalkozásában.

A gondolatok szemtelenek és nem engedik magoknak azt mondani: »takarodjatok innen!«

Mi lesz Anikából? Ő el akarta adni gyermekét, ő, Olej Tamás, a brezinai bacsa. Kincsért, gazdaságért vérére alkudott. Soha! soha!

És az a hang, mely tizenhét éve bolyong az erdő fái közt, ma már harmadszor szólította meg szemrehányólag: Tamás! Tamás!

Irtóztató! A kilenc vezérkos csengője mikor összevág, ebbe a rímbe megy ki: »aklot cserélt... becsületért.«

– Hej, bojtár, szedd le azokat a csengőket!

Matyi engedelmeskedik, de el nem gondolhatja, hova lett a bacsa esze.

– Hej, bojtár, hallod-e, hagyd a csengőket: mást gondoltam. Vedd föl a szűrödet! Mennyi idő lehet?

– Túl van a nap a fele útján.

– El fogsz menni Talárba.

– Értem, gazd'uram.

– Ott a hercegi kastélyba mégy s azt mondod, hogy a brezinai bacsa küld, magával a herceggel akarsz beszélni.

Matyi úgy figyelt, hogy a lélegzetét is elfojtá.

– Beeresztenek. Oda fogsz állani a herceg elé és ezt fogod neki mondani, szóról szóra:

»Kegyelmes uram, azt üzeni a brezinai bacsa, hogy abból a bizonyos dologból soha nem lehet semmi: tegyen le róla, kegyelmes uram.« Megértettél-e? Siess!

Matyi szerette volna még jobban megérteni, mi az a bizonyos dolog, de a bacsa kevély természete nem tűrt beavatkozást, de még kérdezősködést sem. Ösztönszerűleg sejté, hogy az üzenet nem lesz a hercegnek kedves – és sietett vele.

Uzsonna ideje volt, mire megjárta Talárt. Lihegve, fáradtan és mégis fűtőörészve került vissza. Hol a pokolba szedte ezt a jókedvet?

– Mit üzen a herceg? – kérde a bacsa fojtott hangon.

– Hát csak semmit, gazduram: még annál is kevesebbet.

– Tán bizony nem is beszéltél vele? – faggatá szorongva.

– De nem ám – felelte nyugodt lelkiismerettel.

– Nem parancsoltam? – ordítá dühösen.

– Akár parancsolta, akár nem... a herceg ma déltájban elutazott Bécsbe; oda csak nem mehettem utána – szolt a bojtár némi kötődéssel, azon biztos tudatban, hogy jó hír hozója.

A bacsa nem szolt semmit, csak a szemei dülledek ki és arca sápadt el még jobban.

Nyakába kanyarította a halinát és elkezdett eszeveszetten futni hazafelé.

Sejtelve valósult.

A ház előtt friss keréknyomok látszottak. Bent a szobát üresen találta.

Anika hétköznapi ruhája hevert az asztalon: a fehérpettyes kendő, az olajos pruszli, a zöld rása szoknya és a skófiummal kivarrt, viseltes sárga ködmön. Az ünneplőjét vitte magával. A ködmönre egy írás volt kiterítve, a talári herceg címeres pecsétjével, fogai közt kardot tartó oroszlánnal. Ez az ajándék-levél az akolról és nyájról.

A bacsa szívébe mintha éles kést döftek volna, mikor ezeket megpillantotta. Mindent kitalált, mindent megértett. Az önvád találékony útmutató! A herceg úgy tett, amint ő hagyta meg neki: magától cselekedett és pedig villámgyorsan.

Az öregember megsimította a homlokát, tétován nézett körül és elkezdett kiáltozni kétségbeesetten:

– Anika! Anika!

Tudta pedig, hogy nem jó felelet sehonnan. Hol van már Anika azóta! Bécs városa felé röpíti a vasút!

Midőn aztán jól kikiabálta magát, egyszerre elcsendesült: sápadt arcáról eltűnt a bánat és kétségbeesés, sötétté, dacossá vált. Kiment az ajtóba, leült a küszöbre s megtömvén pipáját, oly egykedvűen eregette ott a füstöket, mintha legföljebb azon tündődnék, lesz-e vajon eső holnap?

Egyszerre azonban hirtelen fölállott és megfenyegette mutatóujjával az eget.

– Hallod-e, isten! Mutatok én még ma neked valamit!

Aztán megint leült s mintha egyéb dolga se volna, pipázott szakadatlanul.

Csak akkor emelkedék föl ismét, midőn a nyáj Matyi kormányzata mellett besétált az udvarra.

– Jó, hogy jössz, édes fiam – szolt a bojtárhoz, oly nyájasan, mint soha azelőtt. – Egy sürgős írás van odabenn az asztalon, melyet rögtön el kell vinned a tisztartó úrhoz Talárba; küldje a kegyelmes úr után, de ne pecsételje be még ma, várjon holnapig. Holnap több írivalója is lesz hozzá.

– Mindjárt bemegyek érte, gazd'uram.

– Ne fáraszd magad, majd kihozom.

– De legalább egy kis főtt ételt hadd kérjek Anikától.

– Ne bánts. Itt ez a pénzt, ihatsz és ehetsz útközben.

Matyi fejét csóválta. Mi történhetett odabenn, hogy az öreg be nem ereszti? Bizonyára Anika végezt. Tán alszik? Tán sír? Pedig olyan jól esnék Matyinak, ha megpillanthatná legalább fél percre, hogyan néz ki. Mindennap látja, mindig előtte lebeg, s mégis mindennap elfelejti a kinézését. De furcsa is az a szerelem!

Mindegy no, ma csak hadd évődjek a herceg távozása miatt, holnap, holnapután már megint visszatér a szeretete öhozzá. Megint duda lesz az öntött ólom-figura vállain...

Matyi jókedvvel indult el a herceg által ott hagyott okmánnyal. Olej keresztbe tett kezekkel nézett utána, míg csak beláthatta, csak aztán fordult be az akolba.

Sorba járta kedvenc birkáit, itt-ott megállt egyik vagy másik előtt és értelmetlen felszavakat morgott hozzá; végre még ezek a felszavak is elvesztek előtörő zokogásába.

A brezinai bacsa sírt, mint egy gyermek.

Mélyen lehúzta kalapját szemére, ne lásson alóla semmit, úgy ment ki az akol ajtaján. Midőn kiért, kétszer fordítá meg a kulcsot az ajtózárbán, mint mindig tenni szokta éjszakára, de amit sohasem tett azelőtt, most egyenesen a vályú melletti kúthoz lépett s a kulcsot egy nagy sóhajjal a kútba dobta.

Most azután a dologhoz látott, bár már sötétedni kezdett. Az udvaron egy boglya száraz nád volt, azt emberfölötti gyorsasággal hordta szét s az akol körül állítá föl, tömötten, vastagon. És mikor mindennel készen volt, felölté cifra halináját és meggyújtá a nádat vagy hat helyen: egy nagy égő kévét pedig, fölhágván a létrára, a takarmánnyal telerakott padlásra dobott.

A szél mohón kapott a vígan lobogó tűznyelveken s egy pillanat alatt óriásokká nevelte.

A híres brezinai bacsa pedig futott tüskön-bokron keresztül irány, cél nélkül; vissza sem nézett többé... Minek is? Tudhatta úgysis, mit történik. Amerre futott, mindenütt világos az erdő, mintha fényes nappal lett volna. Messzebb azután, ott, hol a sűrű fákon át nem tudott hatolni a tűzfény, valami csodálatos, hernyó alakú állatok szálltak a levegőből arcára, mik csípték és viszketegséget okoztak... Egyet megfogott futtában, markába vette, hogy megvizsgálja, mi!... Nem hernyó volt, hanem fekete pernye, mit idáig hozott a szél a brezinai égő akolról...

És a brezinai bacsa egyre futott. A jó isten tudja, hol fog megállni?...

Midőn Matyi hazakerült hajnalban, a brezinai aklot nem találta sehol, csak egy nagy füstölgő foltot a helyén.

Halomra dőlt gerendák, leomlott falak, megfeketedett csontok...

Emberé volt-e valaha az a csont, vagy birkáé?

Az a nagy, megdőbbentő talány, mely előtte kitarult, összeszorította a bojtár szívét.

Anika és a bacsa nevét kiáltozta.

Senki sem felelt.

»Istenem, hol lehetnek?«...

A tüzes sziporkák, mik itt-ott kicsillogtak a hamu alól, bizony nem adtak erre feleletet.

És a brezinai völgy csendes azóta, kövér fűvét nem tapossa sem ember, sem állat; évek jönnek, mennek, a vadkörtefa meghozza gyümölcsét meg elhullatja, a fű megnő és újra kiszárad, csak egy nagy fekete, négyszögletű folt nem zöldül ki soha. Ki tudja, miért nem? Még a búsongó nóta is csak annyit mond útbaigazításul:

Ott künn a Brezinán az a fekete folt...

Fekete folt helyén valaha akol volt.